

ISSN 2334-718X

ISSN 2334-704X (Online)

DOI 10.12709/issn.2334-704X

FBIM Transactions

46 69 6E 61

6E 63 65

42 75 73 69 6E

65 73 73

49 6E 66 6F 72

6D 61 74 69 6F

6E 20 26 20 49

6E 64 75 73 74

72 69 61 6C 20

74 65 63 68 6E

6F 6C 6F 67 69

65 73

4D 61 6E 61 67

65 6D 65 6E 74

**Edited by
Zoran Čekerevac**

Article No.	Category Name(s) of the author(s) TITLE OF THE ARTICLE DOI	Pages From - to
#1	Review article Budimir, Nemanja CASH FLOW ANALIZA CASH FLOW ANALYSIS DOI 10.12709/fbim.08.08.02.01	1-15
#2	Review article Zoran Bundalo, Zoran Pavlović ANALIZA NAPREDNIH INTERNET TEHNOLOGIJA NAMENJENIH ZA REALIZACIJU POSLOVNIH PROCESA ANALYSIS OF ADVANCED INTERNET TECHNOLOGIES INTENDED FOR REALIZING BUSINESS PROCESSES DOI 10.12709/fbim.08.08.02.02	16-24
#3	Review article Boris Bursać TRANSNACIONALNI TERORIZAM U POST-HLADNORATOVSKOM PERIODU TRANSNATIONAL TERRORISM IN THE POST-COLD WAR PERIOD DOI 10.12709/fbim.08.08.02.03	25-32
#4	Review article Svetlana Đuričić USLOVNI OTPUST - KRIVIČNOPRAVNI I KRIVIČNOPROCESNI ASPEKTI CONDITIONAL DISCHARGE (RELEASED ON PROBATION) - ASPECTS CONCERNING CRIMINAL JUSTICE AND CRIMINAL PROCEEDINGS DOI 10.12709/fbim.08.08.02.04	33-38
#5	Review article Haris Hamidović ZAKONSKE OBAVEZE UPOTREBE ELEKTRONSKE POŠTE LEGAL OBLIGATIONS WHEN USING E-MAIL DOI 10.12709/fbim.08.08.02.05	39-44
#6	Research paper Slavko Ivković, Aleksandar Pešić PRIMENA TEORIJE RASPLINUTIH SKUPOVA U UPRAVLJANJU KVALITETOM APPLICATION OF FUZZY SETS THEORY TO QUALITY MANAGEMENT DOI 10.12709/fbim.08.08.02.06	45-54
#7	Review article Zoran Jerotijević, Živanka Miladinović Bogavac, Dušan Jerotijević VIŠEGRADSKA GRUPA I NJENA POZICIJA U EVROPI THE VISEGRAD GROUP AND ITS POSITION IN EUROPE DOI 10.12709/fbim.08.08.02.07	55-68
#8	Review article Aleksandar Jovičić, Danijela Parojčić, Lazar Denić TREZORSKO POSLOVANJE NA DEVIZNOM TRŽIŠTU TREASURY OPERATIONS ON THE FX MARKET DOI 10.12709/fbim.08.08.02.08	69-77

#9	Research paper Boris Krivokapić POJAM RATA I SAVREMENI RATOVI NOTION OF WAR AND CONTEMPORARY WARS DOI 10.12709/fbim.08.08.02.09	78-100
#10	Research paper Snežana Mihajlov, Nenad Mihajlov STAROST ZAPOSLENIH KAO PREDIKTOR NAMERE NAPUŠTANJA POSLA AGE OF EMPLOYEES AS A PREDICTOR OF TURNOVER INTENTION DOI 10.12709/fbim.08.08.02.10	101-110
#11	Review article Vesna Milanović, Milanka Bogavac, Jelena Golubović SLOŽENOST ORGANIZACIONE IDENTIFIKACIJE COMPLEXITY OF ORGANIZATIONAL IDENTIFICATION DOI 10.12709/fbim.08.08.02.11	111-117
#12	Review article Nevenka Nićin, Slobodan Nićin, Vojislava Grbić MENADŽMENT Ljudskih RESURSA KAO PODSISTEM UPRAVLJANJA PREDUZEĆEM HUMAN RESOURCES MANAGEMENT AS AN ENTERPRISE MANAGEMENT SUBSYSTEM DOI 10.12709/fbim.08.08.02.12	118-123
#13	Review article Halima Onalla Ali, Nada Živanović INFORMACIONE TEHNOLOGIJE ZA SAVREMENI POSLOVNI SISTEM INFORMATION TECHNOLOGIES FOR A MODERN BUSINESS SYSTEM DOI 10.12709/fbim.08.08.02.13	124-131
#14	Review article Yousef Mohamed Ali Ramadan, Milija Bogavac, Nada Živanović PRISTUPI UPRAVLJANJU PERFORMANSAMA TIMA U INDUSTRIJSKIM KOMPANIJAMA TEAM PERFORMANCE MANAGEMENT APPROACHES IN INDUSTRIAL COMPANIES DOI 10.12709/fbim.08.08.02.14	132-139
#15	Review article Kristijan Ristić, Nataša Marjanović, Miroslav Đuran, Gordana Radović NEKI ASPEKTI PODSTICANJA RAZVOJA TURISTIČKOG SEKTORA U REPUBLICI SRBIJI SOME ASPECTS TO ENCOURAGE THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST SECTOR IN THE REPUBLIC OF SERBIA DOI 10.12709/fbim.08.08.02.15	140-149
#16	Review article Dubravka Škunca, Jelena Marković, Danilo Rudić SVETSKI EKONOMSKI FORUM – NAJKONKURENTNIJE NACIONALNE PRIVREDE I ZEMLJE BIVŠE JUGOSLAVIJE WORLD ECONOMIC FORUM – THE MOST COMPETITIVE NATIONAL ECONOMIES AND THE FORMER YUGOSLAVIAN COUNTRIES DOI 10.12709/fbim.08.08.02.16	150-156

#17	Review article Milan Stamatović, Mašan Ercegović LJUDSKI RESURSI – EDUKACIJA, INFORMACIONE TEHNOLOGIJE, MENADŽMENT HUMAN RESOURCES – EDUCATION, INFORMATION TECHNOLOGY, MANAGEMENT DOI 10.12709/fbim.08.08.02.17	157-166
#18	Review article Snežana R. Stojanović SAVREMENI MEĐUNARODNI PORESKI SISTEM MODERN INTERNATIONAL TAX SYSTEM DOI 10.12709/fbim.08.08.02.18	167-176
#19	Review article Slavko Tomašković, Julka Sremac PRIMENA E-USLUGA U JAVNOM SEKTORU NA PRIMERU LOKALNE SAMOUPRAVE SUBOTICA IMPLEMENTATION OF E-SERVICES IN THE PUBLIC SECTOR ON THE CASE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT OF SUBOTICA DOI 10.12709/fbim.08.08.02.19	177-186
#20	Review article Filip Turčinović, Draško Bosanac, Biljana Petrović PREPORUKA UNESCO O ZAŠTITI ISTORIJSKIH I TRADICIONALNIH CJELINA I O NJIHOVOJ ULOZI U SAVREMENOM ŽIVOTU UNESCO RECOMMENDATION ON THE PROTECTION OF HISTORICAL AND TRADITIONAL UNITS AND THEIR ROLE IN CONTEMPORARY LIFE DOI 10.12709/fbim.08.08.02.20	187-192
#21	Research paper Iva Vasić, Bata Vasić VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U RANGIRANJU VAŽNOSTI 3D ČVOROVA ARTIFICIAL INTELLIGENCE ORDERED 3D VERTEX IMPORTANCE DOI 10.12709/fbim.08.08.02.21	193-201
A1	Reviewers Recenzenti	202-206 207-210
A2	Instructions for authors Uputstva za autore	211-214 215-218
A3	Manuscript submission Prijavljivanje radova	219 220
A4	Reviewer's report Izveštaj o recenziji	221-222 223-224
A5	Templates Šabloni	

TRANSNACIONALNI TERORIZAM U POST-HLADNORATOVSKOM PERIODU

TRANSNATIONAL TERRORISM IN THE POST-COLD WAR PERIOD

Boris Bursać

JKP Gradske Pijace, Beograd, Srbija

©MESTE
JEL Category: Z12

Apstrakt

Svedoci smo da je terorizam od kraja Hladnog rata pa do danas u konstantnom porastu i na sve višem tehnološkom nivou. Kao svojevrsna proširena verzija domaćeg terorizma javlja nam se fenomen poznatiji kao transnacionalni terorizam. Tu transformaciju ka transnacionalnom možemo zahvaliti mnogim faktorima a među najznačajnijim svakako su : globalizacija, tehnološki napredak i verski ekstremizam. Ono što transnacionalni terorizam razlikuje od ostalih terorizama, svakako je njegova složena organizaciona struktura, korišćenje sve naprednije tehnologije i naravno njegova transnacionalnost, odnosno prisustvo na različitim geografskim područjima. Ovaj transnacionalni domet i opseg delovanja pojedinih organizacija predstavlja ozbiljniji izazov od nedržavnih oružanih grupa u okviru jednog, jasno definisanog geografskog područja. Stoga ćemo ovaj rad upravo posvetiti ovom interesantnom fenomenu kao i pojedinim organizacijama koje ga predstavljaju. Rad će se sastojati iz šest poglavlja. U uvodnom delu ćemo se baviti opštim prilikama i svestkim disbalansom koji je nastao nakon Hladnog rata, kao i njegovom uticaju na stvaranju prilika koje su plodno tle za terorističke organizacije. U drugom delu bavićemo se pojmom i tipologijom terorizma, da bi u trećem poglavlju jasno precizirali šta je transnacionalni terorizam i tako napravili jasnu distinkciju ove od ostalih oblika ili tipova terorizma. Četvrto poglavlje biće kratak osvrt na 11. septembar, dan kada je jedna teroristička organizacija uspela terorizmu dodati epitet globalnog ili transnacionalnog. U petom poglavlju bavićemo se mrežom svih mreža Al Kaidom, da bismo šestim poglavljem završili ovaj naučni rad i doneli svojevrsan zaključak.

Ključne reči: terorizam, Hladni rat, transnacionalni terorizam, Al Kaida

Abstract

We are witnessing that terrorism has been constantly growing from the end of the Cold War until today and that it is at an higher technological level than ever. As a kind of wider version of domestic terrorism, a phenomenon known as transnational terrorism appears to us. This transformation towards the transnational can be thanked to many factors, and among the most important are certainly: globalization, technological progress, and religious

Adresa autora zaduženog za korespondenciju:
Boris Bursać
✉ boris.bursac89@gmail.com

extremism. What distinguishes transnational terrorism from other types of terrorism is certainly its complex organizational structure, the use of advanced technology and, of course, its transnationality - its presence in different geographical areas. This transnational reach and scope of some organizations represents a more serious challenge and risk than non-state armed groups within a single, clearly defined geographical area. Therefore, we will dedicate this paper to this interesting phenomenon as well as to some organizations that represent it. This scientific paper will consist of six chapters. In the introductory part, we will pay attention to the general circumstances and the global imbalance that emerged after the Cold War, as well on the impact of that imbalance on creation of opportunities which represent fertile ground for the emergence of terrorist organizations. In the second part, we will deal with the concept and typology of terrorism, and after that in the third chapter we will clearly specify what transnational terrorism is and thus make a clear distinction between this and other forms or types of terrorism. The fourth chapter will be a brief overview of September 11th, the day when a terrorist organization known as Al Qaeda managed to add the epithet of global or transnational to terrorism. In the fifth chapter, we will deal with the network of all networks - Al Qaeda, and with the sixth chapter we will complete this scientific work and reach some kind of conclusion.

Keywords: terrorism, Cold War, transnational terrorism, Al-Qaeda

1 UVOD

Kraj Hladnog rata obeležen je jednim svetskim disbalansom - Sovjetska Rusija bačena je na kolena a SAD sa svojim saveznicima preuzima tron svetskog lidera. Taj vrtoglavi preokret u svetskim zbivanjima otvorio je vrata sveopštem pohodu neoliberalnih ideja koje sa sobom donose konstantno jačanje esencijalnog kapitalizma i naravno slabljenje sovjetskog modela komunizma. Gorbačov nije uspeo da napravi kompromis između dve dijametralno različite želje - želje za demokratijom sa jedne strane i želje za jakim Sovjetskim Savezom sa druge strane te ono što je usledilo sasvim je bilo i očekivano. Do 25. decembra 1991. godine sve sovjetske republike postaju nezavisne a Gorbačov podnosi ostavku. Ovaj događaj predstavlja raspad SSSR a svakako i kraj Hladnog rata jer SSSR gubi epitet jedne od vodećih svetskih sila. Da li je ovo jedini razlog raspada SSSR? Apsolutno ne, SSSR je sistemski usporavan i uništavan duži niz godina. Dakle veliki broj revolucija u Istočnoj Evropi, forsiranje teške industrije, usporeno sprovođenje agrararnih reformi, perestrojka neki su od razloga konačnog raspada Sovjetskog Saveza. Ono što je ovaj disbalans iznedrio svakako je mnogo strašnije jer u tom periodu samo jedna država faktički postaje krojač svetske politike i u svojim rukama nosi mač koji latentno visi nad glavom čovečanstva. Dakle SAD koje se u suštini za sve pitaju sa svojim saveznicima postaju jedini arbitar u globalnim odnosima nakon Hladnog rata. Ovaj odnos snaga nikako ne ide na ruku Bliskom istoku a pre svega radikalnim islamistima koji SAD vide

kao oličenje svega što ne valja i što preziru. Oni SAD posmatraju kao neobuzdanog i alavog kapitalistu, neo-kolonijalistu a pre svega promotera sekularizma stoga se po logici stvari nameću i karakterišu kao neprijatelj svega za šta se islamisti zalažu. Nakon raspada Sovjetskog Saveza zemlje kao što su Avganistan, Irak, Sirija i Libija gube podršku koju su imali, bila ona ekonomska ili vojna te se slabost ovih zemalja otvara kao opcija odnosno plodno tle za jačanje uticaja SAD na ovom prostoru. Oni kreću u sveopštu opsadu ovih država kroz instrumente koji najčešće koriste a to su procesi liberalizacije i demokratizacije iza kojih se kriju uglavnom ekonomski ili politički ciljevi ili u najgorem slučaju oba cilja istovremeno. Ne prihvatanje ovih nametnutih procesa iz bilo kog razloga dovodi do ratnih dejstava iza kojeg ostaju razorene, osiromašene, ugnjetene „nazovi države“ koje su pogodne za razvoj jedne od najvećih pošasti današnjice terorizma. Ovaj rad upravo će predstavljati osvrt na period nakon hladnog rata u kom je transnacionalni terorizam dostigao svoj vrhunac, period u kome su teroristički akti postali deo svakodnevnice koji ne poznaju granice i pre svega period u kome ova „pošast“ drži pažnju velike svetske javnosti.

2 TERORIZAM – POJAM I TIPOLOGIJA

Pluralitet definicija terorizma i dalje stoji kao jedan od primarnih problema u borbi protiv terorizma. Ključni problem javlja se upravo u pokušaju

definicije ovog pojma, naime dok jedan deo društva teroriste posmatra kao narodne heroje i oslobodioce, drugi ih posmatra kao krvoločne ubice, i dokle god postoji ovakva dijametralno različita percepcija, terorizam će se vrlo teško definisati. Tu pojmovnu neodređenost najbolje je uočiti kod autora Šmid i Jongmana koji u svom delu "*Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*", navode čak 109 definicija terorizma. (Shmid & Jongman, 1988) Ono na čemu mi koji istražujemo ovaj višedimenzionalni fenomen moramo da insistiramo svakako je konsenzus oko glavnih aspekata terorizma poput:

- Politički ili ideološki motivi
- Pretnja
- Strah
- Zastravanje
- Način i sistem borbe
- Taktika

Simeunović je dao jednu celovitu definiciju po kojoj se savremeni terorizam, kao višedimenzionalni politički fenomen može odrediti kao složeni oblik organizovanog, individualnog i ređe institucionalizovanog političkog nasilja, koji je obeležen zastrašujućim brutalno-fizičkim i psihološkim metodama političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a ređe u uslovima ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti „veliki ciljevi“ na način potpuno ne primeren datim uslovima. (Simeunović, 2009) Kao i kod problema oko definicije terorizma, značajna pažnja posvećena je i objašnjavanju različitih oblika i vrsta terorizma. Pojedini autori navode tri osnovna oblika terorizma: (Staiger, Letschert, & Pemberton, 2010), (Hough, 2007)

- Međunarodni terorizam - izvršioци terorističkih akcija su grupe i pojedinci koji su pod kontrolom suverene države
- Domaći terorizam - izvršioци terorističkih akcija su građani određene zemlje
- Transnacionalni terorizam - izvršioци terorističkih akcija su grupe i pojedinci koji nisu pod kontrolom suverenih država

Takođe u literaturi često nailazimo i na "*Državni terorizam*" u kojem je upravo država ta koja izvršava pojedine terorističke akcije, naravno unutar svojih granica. Dakle kao što smo pomenuli i u klasifikaciji terorizma to jest tipologiji

imamo više različitih stavova tako na primer Grob-Fitgibbon dodatno usitnjava pređašnju podelu te on navodi i sledeće oblike odnosno podtipove terorizma: (Grob-Fitzgibbon, 2005)

- Nacionalni terorizam - odnosi se na terorističke akte unutar nacionalnih granica
- Revolucionarni terorizam - odnosi se na aktivnosti usmerene na filozofsku i političku prirodu vlasti
- Reakcionirani terorizam - odnosi se na aktivnosti koje imaju za cilj sprečavanje društvenih i vladinih promena
- Verski terorizam - odnosi se na primenu nasilja radi postizanja određenih verskih ciljeva

Dakle definisanje transnacionalnog terorizma je takođe problematično zbog nedostatka konsenzusa po tom pitanju, međutim u literaturi postoje odnosno identifikovani su osnovni elementi transnacionalnog terorizma: (Yildiz, 2015)

- Upotreba nasilja
- Mete su ne samo vojne snage već i simboli moći, civili i službenici vlasti
- Politički ciljevi koji podrazumevaju usađivanje straha kojim bi se postigla politička ili društvena promena
- Utiče na najmanje dve države i uključuje nedržavne subjekte

Kad uzmemo u obzir sve ove elemente možemo formirati radnu definiciju transnacionalnog terorizma koja glasi: transnacionalni terorizam predstavlja terorističku aktivnost sa jasnim političkim ciljem a to je određena politička ili društvena promena koja uključuje izazivanje stanja straha ili upotrebu nasilja čije su mete čak i civili u najmanje dve države. S obzirom da na transnacionalni terorizam gledamo kao na proširenu verziju domaćeg terorizma, potrebno je napraviti jasniju distinkciju između ova dva pojma. Dakle domaći terorizam je što bi rekli istraživači sa engleskog govornog područja „*homegrown*“, nastaje i razvija se kod „kuće“ na domaćem terenu i posledice ovog terorizma osete građani, imovina, institucije i politika upravo sa tog „domaćeg“ terena odnosno sa prostora na kom je ova vrsta terorizma nastala i na kom se razvija. Znači počinioци, žrtve i publika su iz zemlje „domaćina“. Sa druge strane transnacionalni terorizam, preko svojih počinioца, žrtava i publike

utiče na minimum dve ili više zemalja. Dakle incident može da nastane u jednoj ali da se završi u drugoj državi, tipičan primer je 11. septembar, kada je grupa terorista otela 4 aviona u različitim državama Amerike i izvršila ili pokušala da izvrši teroristički akt u drugoj državi u ovom slučaju opet Amerike. Ili na primer kidnapovanja stranih radnika u Iraku 2004. godine kako bi izvršili pritisak na vlade određenih zemalja a sve ucilju povlačenja stranih trupa i kompanija iz Iraka. Kao što vidimo terorizam je jedan pre svega višedimenzionaln fenomen koji privlači pažnju javnosti, tako i ovaj transnacionalni oblik terorizma iako ima sve više literature na ovu temu on i dalje ostaje ne dovoljno istražen te ćemo se u nastavku rada detaljnije baviti upravo transnacionalnim terorizmom.

3 TRANSNACIONALNI TERORIZAM

Svedoci smo da je terorizam od kraja Hladnog rata pa do danas u konstantnom porastu i na sve višem tehnološkom nivou. XXI vek možemo okarakterisati kao vek informaciono-tehnološkog razvoja koji je omogućio teroristima i njihovim terorističkim organizacijama upotrebu najsavremenijih sredstava za postizanje svojih ciljeva. Strateške dimenzije „novog“ terorizma najbolje se vide na primeru terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001. godine gde se na karakteru meta napada („Simboli moći“ SAD: Twin Towers, Pentagon, White House) jasno ocrta promena prirode terorizma. Transnacionalni terorizam nije usmeren na promenu politike jedne države, već promenu globalnih međunarodnih odnosa i proglašava celi Zapad svojim protivnikom. (Mučibabić, 1978) S obzirom da živimo u globalnom svetu rast i razvoj terorizma apsolutno se može i mora identifikovati kao svojevrsna reakcija na proces globalizacije koji sasvim prirodno stvara nezadovoljstvo u onom delu društva koji nije imao nikakvu korist od tog procesa ili ga smatra nepotrebnim. Kad to prihvatimo dolazimo do činjenice da je terorizam jednostavno srastao sa procesom globalizacije i njegov je deo a kao dokaz možemo uzeti to da razne terorističke grupacije imaju svoje „filijale“ širom sveta koje spremne čekaju trenutak koji vodi do onog što je neminovno a to je teroristički akt. Uz pomoć globalnih medija koji propagiraju ove ideje i sve lakše i brže mobilnosti terorista sukobi iskaču iz okvira jedne države što nam

jasno signalizira da terorizam nije teritorijalno ograničen kao ranije već poprima globalni-transnacionalni karakter i postaje jedan teško rešiv međunarodni problem. Često dolazi do mešanja i poistovećivanja pojmova međunarodni i transnacionalni terorizam stoga se nameće potreba za razrešenjem ove dileme. Dakle međunarodni terorizam je na početku predstavljao samo terorističke akte koji poseduju inostrani karakter da bi se kasnije u svom evolutivnom procesu proširio i odnosio na svaki napad na neko međunarodno-pravno zaštićeno dobro. Međunarodni terorizam se najčešće vezuje za državu koja preko svojih obaveštajnih agencija organizuje terorističke grupacije u cilju ostvarivanja svojih interesa na međunarodnom nivou. Dok transnacionalni terorizam vezujemo za autonomne nedržavne subjekte koji mogu biti potpomognuti od strane nekih vlada. Precizniju definiciju transnacionalnog terorizma dali su Aleksandar i Finger u svom delu „*Terrorism interdisciplinary perspectives*“ gde jasno navodi da transnacionalni terorizam predstavlja primenu ili pretnju primene nasilja koji služi političkim ciljevima pojedinca ili grupe, kada je cilj takve akcije da utiče na stavove i ponašanje grupe (koja je predmet napada), koja je šira od neposrednih žrtava i kada zbog državljanstva ili inostrane veze izvršilaca, mesta izvršenja, prirode institucionalnih i ljudskih žrtava ili mehanizma, njeni okviri prelaze nacionalne okvire. (Alexander & Maxwell, 1977) Dakle ono što je evidentno to je da je proces globalizacije promenio prirodu terorizma a kao dokaz o ovoj tvrdnji govore sledeći podaci: između 1968-1989 incidenti terorizma bili su retki, u proseku 1.673 godišnje, već u periodu 1990-1996 je došlo do povećanja od čitavih 162%, dok u odnosu na period hladnog rata to povećanje se ogleda u broju od 4.389 terorističkih akata godišnje. Ovaj procenat povećanja u terorističkim aktima se približava cifri od 200% možda čak i više ali ono što dodatno zabrinjava je da novi akti terorizma za mete imaju građane odnosno civilno stanovništvo a ne vlade i njihove službenike koji su razlog nastanka ovih ekstremnih delovanja. (Stibli, 2010) Jočen Hipler je u svom delu „*Beyond New Terrorism – Local roots and the transnationalisation of 'Islamist' Violence*“, detaljnije objasnio diskurs novog nastupajućeg terorizma, on i autori poput Hajsa ovaj novi vid terorizma vide kao:

- Globalan
- Nezavisno finansiran
- Visoko organizovan
- Podstaknut od pojedinaca iz društva koji su nespojivi sa Zapadnom kulturom
- Rastući u smrtnosti
- Destruktivan u svojoj osnovi

Pored svega navedenog autori poput Kometera ističu „islamski karakter“ ovog novog, današnjeg, transnacionalnog terorizma.

Po njemu glavna i osnovna karakteristika današnjeg terorizma je postojanje militantnih islamskih grupa širom sveta. Globalni odnosno transnacionalni karakter terorizma nije nešto sasvim novo. Terorizam 1970-ih i 1980-ih bio je prilično globalan, imali smo napade Japanske Crvene Armije na aerodrom u Tel Avivu 1972. godine gde je život izgubilo 28 a ranjeno 80 ljudi, uključujući i počinioce, ili Minhenski masakr kada su palestinski teroristi grupe Crni septembar na Olimpijskim igrama u Minhenu napali izraelske sportiste tada je život izgubilo 17 ljudi uključujući i počinioce. Dakle kao što vidimo transnacionalni terorizam u svom pojavnom obliku nije nov fenomen ali je fokus i interesovanje za njim nastalo tek nakon napada na SAD 11. septembra 2001. godine. Stoga nameće se potreba za objašnjenjem organizacije koja stoji iza ovog terorističkog akta kao jedne od najzanačajnih transnacionalnih terorističkih organizacija.

4 11/09

Post-hladnoratovska era koja je euforično počela raspadom Sovjetskog Saveza naglo je uzrdmana jednim događajem koji će se smatrati prekretnicom tog perioda a to je svakako napad na SAD 11.09.2001. godine. Al Kaida je pokazala da postoji novi i praktičniji sistem funkcionisanja terorističkih organizacija, sistem koji će uzdrmati postojeće stanje i držati pažnju velike svetske javnosti. Dakle Al Kaida je uspela terorizmu dodati epitet globalnog ili transnacionalnog i usput iscrtila nove karakteristike ove post-hladnoratovske kreacije a to su: ne postojanost granica, letalnost, senzacionalnost i upotreba savremenih tehnologija. Nove transnacionalne terorističke organizacije ne poznaju granice - napašće uvek i svuda ukoliko za to postoje uslovi, napašće što veću grupaciju najčešće civilnog stanovništva jer će tim potezom obezbediti dva

ključna cilja, senzacionalnost-novinari će na svetskom nivou prenositi i izveštavati o tom događaju a sa druge strane stvorice stanje straha ako ne na globalnom sigurno na lokalnom nivou odnosno teritoriji na kojoj je izveden teroristički napad. Nakon ovog napada na SAD, stari rat zamenjen je novim, umesto Hladnog rata SAD postavlja temelje novom ratu odnosno kako to mediji vole da formulišu „globalnom ratu protiv terorizma“. Najintersantnija činjenica koja je vezana za ovaj rat svakako je ekstremna brzina prihvatanja ove nove „globalne udjurne“. Dakle SAD sa svojim saveznicima jasno iscrtila novu sferu interesovanja i okuplja oko sebe prijatelje koji će je podržati u ovom novom pokušaju kreiranja svetske karte ali ovaj putu po svom nahođenju. Cilj je bio jasan uništenje Al Kaide i njenih istomišljenika pa makar i po cenu „razvaljivanja“ svih država koje im se nađu na tom putu bile one u vezi sa Al Kaidom ili ne. Al Kaida je u ovom ratu percipirana kao i komunizam u predhodnom sa jednom malom ali ne i beznačajnom razlikom ova pretnja za razliku od komunizma označena kao monolitna odnosno fundirana na izuzetnoj povezanosti terorista od Maroka do Avganinstana te zahteva dobro osmišljenu strategiju, možda čak i bolju od one koja je primenjena u „Hladnom ratu“.

5 AL KAIDA MREŽA SVIH MREŽA

Transnacionalna teroristička organizacija Al Kaida je krovna organizacija koja je povezana sa preko 20 terorističkih organizacija, deluje širom sveta a najdominantnija je na Srednjem odnosno Bliskom istoku. Prema poslednjim procenama ova teroristička mreža ima između 31.500 i 57.500 boraca u svojim redovima. (Hoffman, 2018) Kao takva ona predstavlja globalnu terorističku mrežu sa izuzetno velikim uticajem na svetsku bezbednost. Ova organizacija osnovana je od strane Abdulaha Azama i Osame bin Ladena 1988. godine sa ciljem stvaranja društva na strogo islamskim principima. Svoj evolutivni proces počela je učešćem u borbama muslimana širom sveta počev od Avganinstana, Čečenije, Kašmira, Tadžikistana, Jemena, kasnije zemljama Magreba, Iraka, Pakistana, Somalije, Sirije itd. Do napada na SAD vešto je krila svoj naziv radi apsolutne tajnosti. Nakon što je uspela da ispod svoje „šape“ stavi veći broj islamističko-ekstremističkih grupacija kreće u

poseban vid obuke svojih kadrova koji će izvršavati najpoznatije terorističke akcija širom sveta između ostalog i napad na SAD, 11.09.2001. godine. Dakle kako navodi prof. Dragan Simeunović u svojoj knjizi „Terorizam“ ova obuka se sastoji iz 8 faza (Simeunović, 2009):

- Prva faza je takozvano „sejanje semena“-propagandno ideološka delatnost sa ciljem radikalizacije mladih muslimana,
- Druga faza je odabir budućih članova nakon temeljnih razgovora sa njima,
- Treća faza je opšta vojna obuka koje sa nekad vršila otvoreno u Avganistanu danas u logorima i trening centrima širom sveta,
- Četvrta faza je učenje specijalnih znanja i tehnika neverbalnog komuniciranja,
- Peta faza je donošenje odluke o uključenju u borbu – nakon što je kandidat osposobljen da bude terorista on dobija svoj borbeni raspored,
- Šesta faza je izgradnja harmonije u terorističkoj ćeliji- članovi ćelije njih četiri do pet uče stapanje u jedan jedinstveni mikroorganizam,
- Sedma faza je izvođenje terorističkog akta kao vid praktičnog obučavanja u kojem učestvuje nekoliko ćelija kojom rukovodi koordinator koji kasnije daje ocenu o sprovedenom terorističkom aktu svakoj ćeliji,
- Osmu fazu postoji samo onda kada u prehodnoj fazi nije postojao samoubilački napad u ovoj fazi preživeli članovi ćelija se šalju na odmor odnosno nalaze se u periodu „uspavanosti“ da bi se u dogledno vreme ponovo aktivirali.

Al Kaida kao deo strategije često koristi “spavače” i to jasno govori o umešanosti obaveštajnih službi u obuku terorista ili njenih lidera koji su kompletan koncept i metodologiju preuzeli upravo od pojedinih obaveštajnih službi sa kojima su saradivali tako je i Osama bin Laden, svojevremeno obučavan u SAD-u (CIA), potom angažovan protiv Sovjeta u Afganistanu koristio slične metode. Za vrlo kratko vreme Al Kaida je prerasla u jednu od najsposobnijih, najaktivnijih i najorganizovanijih organizacija u periodu nakon Hladnog rata. Ova teroristička organizacija ima obeležja: globalne organizacije jer deluje po celom svetu, multinacionalne jer okuplja sve islamiste, ekonomske jer je samoodrživa, verske jer ima za cilj širenje islama, političke jer joj je cilj

da ceo svet bude jedinstvena islamska država Umma, paravojna jer koristi sve oblike nekonvencionalnog ratovanja a ponajviše terorizam. (Margetić, 2006) Period nakon Hladnog rata je ništa drugo do period procvata verski fundiranog terorizma pod pokroviteljstvom transnacionalne terorističke organizacije Al Kaide koja islamsku religiju koristi kao snažan pokretač ekstremno-fanatizovanih ponašanja vernika. Savremena obnova islamskog nasilja samim tim i terorizma započinje 60-ih godina kada u muslimanskom svetu vlada frustracija nakon poraza od Izraela a svoj vrhunac dostiže u periodu nakon Hladnog rata. (Simeunović, 2009) Islamski ekstremisti propagiraju svoje viđenje islama jer samo na taj način može se doći do obnove muslimanske moći i njenog daljeg napretka koji se bazira na konceptu džihada odnosno odbranbeno-osvajčkog rata. Oni svoje tvrdnje baziraju na istorijskoj potlačenosti, okupaciji i pre svega nepravdi za koju je kriv niko drugi do „nevernički Zapad“ na čelu sa SAD i smatraju se dužnim da na ove „vekovne teskobe“ odgovore na najekstremniji mogući način. Ono što je obeležilo eru terorizma nakon Hladnog rata svakako je najčešće korišćena metoda ili obrazac političke borbe većine islamističkih terorističkih organizacija poznatija kao samoubilački napadi. Moramo naglasiti da ova vrsta napada u svom pojavnom obliku nije nov fenomen, naime začetnici ove metode političke borbe su šiitska sekta ismailita iz VIII veka poznatija kao „*assasini*“, ali je činjenica da je ova vrsta napada u ovom periodu bila u prvom planu pre svega zbog svoje učestalosti. Ova vrsta napada se nametnula iz prostog razloga što je jednostavna, jeftina i može se izvesti na više načina: preotimanje aviona, autobusa, automobil bombe, napadi oružjem, juriš sa opasanim eksplozivom itd. Ono što je jako bitno a to je da ovi napadi nanose veliku materijalnu štetu i mogu proizvesti masovne žrtve, a sa druge strane nema spasilačkih akcija niti odavanja informacija jer nema uhapšenih. Neki od najpoznatijih transnacionalnih terorističkih akata u post-hladnoratovskom periodu su: napad na Svetski Trgovinski Centar 1993. godine, napadi na ambasade SAD u Keniji i Tanzaniji 1998. godine, napad na Svetski Trgovinski Centar i Pentagon 2001. godine, napad na sinagogu Đerba u Tunisu 2002. godine, napad u Baliju 2002. godine, napad

na železnički saobraćaj u Madridu 2004. godine, napad na saobraćaj u Londonu 2005. godine itd.

Nakon ovih napada jedna od najmoćnijih transnacionalnih terorističkih organizacija Al Kaida gubi svoj uticaj ali ne nestaje sa scene već se primiruje, pre svega zbog konstantnih napada od strane SAD koja koristi sve što ima kako bi je uništila. Na scenu stupa „ćerka“ Al Kaide poznata kao Al Kaida u Iraku ili Islamska država. Za vreme dok su naslovnice bile pune temama vezanim za samoproglašenu Islamsku državu, Al Kaida se tiho obnavlja i reorganizuje. Nakon ubistva Osama bin Ladena, Anvara al Avlakija i Abu Jahja al Libija, mnogi su smatrali da je Al Kaida zadat fatalni udarac. Ali na čelo dolazi moćan lider sa jasnim strateškim vizijama Ajman al Zavahiri koji reorganizuje ovu transnacionalnu organizaciju. Prema podacima *Council on Foreign Relations* Al Kaida sa svojim podružnicama danas raspolaže sa desetinama hiljada boraca i samim tim poseduje veliki kapacitet kojim ozbiljno može ugroziti lokalnu i regionalnu stabilnost svojih neprijatelja na: Bliskom istoku, Africi, Južnoj Aziji, Jugoistočnoj Aziji, Evropi i Rusiji. (Hoffman, 2018)

6 ZAKLJUČAK

Na osnovu ovog rada možemo zaključiti da je terorizam jedna od najznačajnijih prepreka savremenog društva, zahvaljujući svojoj sposobnosti da se brzo prilagodi terorizam se menja po svojoj sadržini, tipovima, oblicima, načinima delovanja gde teroristi teže samo jednom neprikosnovenom cilju a to je ispunjenje svojih političko-ideoloških zamisli. Svaki vid terorizma a pogotovu ovaj transnacionalni oduzima

ono za šta smo se vekovima borili i što nam je najdraže a to je sloboda, on predstavlja iskru straha i širi osećaj nepoverenja u društvu samim tim remeti njegovo normalno funkcionisanje. U ovom radu pokušao sam da prikažem osvrt na jedan period u kom je terorizam prerastao u internacionalni odnosno globalni- problem to jest pretnju oko koje bi svi trebali da se ujedimo i da joj se suprotstavimo. Predstavio sam jednu od najznačajnijih transnacionalnih terorističkih organizacija Al Kaidu koja je najviše doprinela razvoju terorizma u post-hladnoratovskom periodu i postavila temelje razvoja terorističkih organizacija koje danas dominiraju na svetskoj sceni kao što je Islamska država. Dakle moram napomenuti da je terorizam kao fenomen dugo prisutan u društvu samo što je razlika između „starog“ i „ovdašnjeg“ ta da je ovaj drugi pre svega globalniji, napredniji i naravno smrtonosniji a sve zahvaljujući razvoju tehnologije i medijima. S obzirom na to da je delatnost organizacije koje sam pominjao a i mnogih posle nje izuzetno tajna i vrlo dobro organizovana, teško ih je totalno uništiti, stoga oni možda na početku jesu lokalni ili regionalni problem ali u svom evolutivnom procesu dolaze do stadijuma u kojem su danas gde problem poznat kao terorizam preuzima svetske razmere. Stoga je terorizam u ovom periodu i zahvaljujući Al Kaidi prestao da bude samo incidentni oblik političkog delovanja već jedan transnacionalni pokret koji predstavlja globalnu pretnju kojoj su najveće svetske sile objavile rat iz straha da će po prvi put u istoriji čovečanstva jedna teroristička organizacija biti u stanju da izazove nuklearni, biološki ili u najmanju ruku rat širokih razmera.

CITIRANI RADOVI

- Alexander, Y., & Maxwell, F. S. (1977). *Terrorism: Interdisciplinary Perspectives*. New York: McGraw-Hill Education.
- Grob-Fitzgibbon, B. (2005). What is Terrorism ? Redefining a Phenomenon in Time of War. *A Journal of Peace Research*.
- Hoffman, B. (2018). *Al-Qaeda's Resurrection*. Council on Foreign Relations.
- Hough, M. (2007). Domestic, International and Transnational Terror after 2001: Towards a New Typology? *Strategic Review for Southern Africa*.
- Margetić, D. (2006). *Islamistički terorizam na jugu Evrope*. Zagreb: Margetić Domagoj.
- Mučibabić, S. (1978). *Hemijsko oružje*. Beograd: SSNO, GŠ JNA, Uprava ABHO.

Shmid, A., & Jongman, A. (1988). *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. New Brunswick (USA), London (UK): Transaction Publisher.

Simeunović, D. (2009). *Terorizam, drugo izdanje*. Beograd: Pravni fakultet.

Staiger, I., Letschert, R., & Pemberton, A. (2010). *Assisting Victims of Terrorism; Towards European Standards of Justice*. Berlin: Springer.

Stibli, F. (2010). *Terorism in the context of globalization*. Timisoara: Faculty Economics, West University of Timisoara.

Yildiz, S. (2015). *Transnational terrorism*. Research Gate.

Datum prve prijave: 29.05.2020.

Datum poslednje korekcije rada: 04.06.2020.

Datum prihvatanja članka: 01.10.2020.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – **APA Sixth Edition**:

Bursać, B. (2020, 10 15). Transnacionalni terorizam u post-hladnoratovskom periodu. (Z. Čekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 8(2), 25-32. doi:10.12709/fbim.08.08.02.03

Style – **Chicago Sixteenth Edition**:

Bursać, Boris. 2020. "Transnacionalni terorizam u post-hladnoratovskom periodu." Edited by Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 8 (2): 25-32. doi:10.12709/fbim.08.08.02.03.

Style – **GOST Name Sort**:

Bursać Boris Transnacionalni terorizam u post-hladnoratovskom periodu [Journal] // *FBIM Transactions* / ed. Čekerevac Zoran. - Beograd : MESTE, 15 10 2020. - 2 : Vol. 8. - pp. 25-32.

Style – **Harvard Anglia**:

Bursać, B., 2020. Transnacionalni terorizam u post-hladnoratovskom periodu. *FBIM Transactions*, 15 10, 8(2), pp. 25-32.

Style – **ISO 690 Numerical Reference**:

Transnacionalni terorizam u post-hladnoratovskom periodu. **Bursać, Boris**. [ed.] Zoran Čekerevac. 2, Beograd : MESTE, 15 10 2020, *FBIM Transactions*, Vol. 8, pp. 25-32.

